

1. Nuläge

Markaryds kommun har sammanlagt cirka 1 600 elever fördelade på fyra grundskolor (Markaryd, Strömsnäsbruk, Timsfors och Traryd) och en gymnasieskola (KCM i Markaryd). Skolorna har varsitt skolbibliotek.

I Timsfors och Traryd ligger skolbiblioteken öppet mitt i skolbyggnaden och lokalen är tillgänglig de timmar skolan är öppen. Timsfors skolbibliotek är bemannat en förmiddag i veckan och Traryd en förmiddag varannan vecka. Strömsnässkolans skolbibliotek är öppet med bemanning tre förmiddagar i veckan. Skolbiblioteket på Markaryds skola är öppet med bemanning varje förmiddag. Gymnasieskolans bibliotek är öppet när skolan är öppen, men bemannad ...timmar i veckan.

Personalmässigt är det en skolbibliotekarie (75%) och två biblioteksassistenter (25% och 50%) som tar hand om skolbiblioteken. Medan biblioteksassistenter håller öppet i Strömsnässkolan och Markaryds skola och tar hand om beståndet, utlån, återlämning, reservationer och dagliga frågor åker skolbibliotekarien runt bland alla skolorna. Skolbibliotekarien jobbar framförallt med beståndet, inköp, utlån, återlämning, gallring, bibliotekspedagogik, Legimus, omvärldsbevakning och vidareutbildning, sammanställning av boklådor, läsfrämjande aktiviteter och är ute i klasserna för bokprat och lektioner kring informations- och mediekunnighet (MIK). Skolbibliotekarien för en kontinuerlig dialog med kommunens rektorer och samarbetar ständigt med lärare och folkbibliotek.

Skolbiblioteken har sammanlagt ett bestånd på cirka 25 000 medier. Det årliga anslaget är 35 000 kronor för samtliga fem skolbibliotek.

Budgeten fördelas på följande sätt: 10 000 kronor per läsår i Markaryds skola och Strömsnässkolan, 5 000 kronor per läsår i Timsfors, Traryds skola och på KCM. Kostnaderna per elev per läsår varierar beroende på vilken skola eleven går på: från 14 kronor i Markaryds skola, 15 kronor på KCM, 26 kronor i Strömsnässkolan upp till 50 kronor i Timsfors och Traryds skola.

På grundskolorna fördelas inköpen likvärdigt mellan skönlitteratur för åldrarna 6-9 år, 9-12 år och 12-15 år, mycket lättläst, bara lite fakta, nästan ingenting på andra språk än svenska trots en elevandel av upp till 60% som har ett annat modersmål än svenska. I dagsläge finns det ingen budget för inköp av medier för grundsärskolan i Strömsnässkolan.

Under 2019 kom det till 825 nya medier i hela kommunen (0,5 nya exemplar per elev per läsår) och det gallrades sammanlagt 1315 exemplar.

Beståndet i de fyra grundskolor är föråldrat, särskilt faktaavdelningar och skönlitteraturavdelningar för mellan- och högstadiet. Det gallrades rejält under 2019 och det behövs mer gallring i framtiden. För att hålla ett bestånd aktuellt krävs kontinuerliga inköp och kontinuerlig gallring. Inköp/gallring går hand i hand. Sedan skolbibliotekarien anställdes har gallringstempot ökat då detta varit eftersatt.

För att kunna bemöta elevernas lärandebehov nu och i framtiden, skapa och behålla läsglädjen, erbjuda stöd som pedagogisk resurs och nå likvärdighet måste beståndet i alla grundskolor förnygras, förbättras och utökas.

Dessa mål kan inte uppnås med idags skolbiblioteksbudget där genomsnittet per elev är 21 kronor per läsår. Något som inte har höjts på flera år.

Enligt KB's biblioteksrapport 2019 ligger medelkostnaden för fysiska medier på 77 kronor per elev per läsår.

Slutligen behövs ett förtydligande angående inköp av biblioteksmaterial som etiketter, stämplars, knubbar, skyltar etc. Dessa inköp konteras på samma budgetpost som inköp av medier. En separat budgetpost bör här skapas med en egen budget.

Sedan några år tillbaka erhåller grundskolorna tillsammans ett bidrag från Statens Kulturråd på 20 000 kronor. Det fördelas efter elevantal, 10 000 kronor till Markaryds skola, 6 000 kronor till Strömsnässkolan, 2 000 till Timsfors och Traryds skola.

Bidragets motprestation är att skolornas anslag till skolbiblioteken inte sänks.

Verksamhetens arbete kan följas på Instagram under adressen [@skolbibliotekenmarkaryd](#).

2. Styr- och måldokument

Här nedan följer några av de viktigaste förordningar vi har att förhålla oss till:

- **Lgr11**

“Eleverna ska kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet, med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. [...] Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska information, fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Kap. 1 Skolans värdegrund och uppdrag, s. 7.

- **Skollagen, Skolinspektionen och Skolverket**

36 § Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Skolbiblioteket har en viktig pedagogisk uppgift i att stödja och bidra till elevers lärande i många ämnen.

Att kunna läsa, skriva och ha digital kompetens är en förutsättning för lärande, en demokratisk rättighet och viktigt för att kunna vara en aktiv samhällsmedborgare.

Forskning visar att skolbiblioteket kan utgöra en betydelsefull pedagogisk resurs som bidrar till elevers lärande. Några förutsättningar är särskilt viktiga för att skolbiblioteket ska kunna bidra till att utveckla exempelvis elevernas språkutveckling, läsförmåga och informationskompetens.

Dessa är att det finns tillgång till skolbibliotekarie, att samverkan sker mellan skolbibliotekarie och lärare, samt att skolbiblioteket har legitimitet i skolan och stöd från skolledningen.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/skolbibliotek/skolbiblioteket-som-pedagogisk-resurs-skolinspektionen-2018.pdf>

- **Unescos Skolbiblioteksmanifest**

“Skolbiblioteket förmedlar kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations- och kunskapssamhälle. Skolbiblioteket ger eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Det ger dem möjlighet att utveckla sin inlevelseförmåga för att de ska kunna ta sitt ansvar som medborgare.”

“En effektiv och åskådlig verksamhet förutsätter

- Att tydliga mål, prioriteringar och verksamhetsområden för skolbiblioteket anges i anslutning till läroplanerna,
- Att skolbiblioteket organiseras och drivs professionellt,
- Att skolbiblioteket är öppet för hela skolsamhället och att det är en del av det omgivande samhället [...]

Unesco, 2006

- **EU-kommissionen**

EU-kommissionen har plockat fram åtta nyckelkompetenser som de bedömer vara grundläggande kunskaper, färdigheter och attityder till olika sammanhang för alla individer i ett kunskapsbaserat samhälle. En av dessa nyckelkompetenser berör digital kompetens:

“Digital kompetens innebär säker och kritisk användning av informationssamhällets teknik i arbetslivet, på fritiden och för kommunikationsändamål. Den underbyggs av grundläggande IKT-färdigheter, dvs. användning av datorer för att hämta fram, bedöma, lagra, producera, redovisa och utbyta information samt för att kommunicera och delta i samarbetsnätverk via Internet.”

- **Biblioteksplan Markaryds kommun (2020):**

Skolbibliotek finns på grundskolorna i Markaryd, Timsfors, Traryd och Strömsnäsbruk samt på gymnasieskolan i Markaryd. Skolbibliotekarie är tillgänglig för samtliga skolor. På varje skolbibliotek finns därutöver skolbiblioteksassistenter.

Mål

- Skolbiblioteken utför en del av skolans pedagogiska uppdrag med uppgift att stödja elevernas lärande.
- Våra skolor har egna skolbibliotek och tillgång till folkbiblioteken utanför deras ordinarie öppettider genom meröppna bibliotek. Meröppet ger möjlighet för eleverna utöver skoltid att tillsammans med vårdnadshavarna gå till biblioteket.
- Skolbibliotekarien ska arbeta med elevers förhållningssätt på sociala medier, källkritik, informationssökning och mediekompetens.
- Skolbibliotekarien ska arbeta för att öka läslust, nyfikenhet och kreativitet hos elever.

3. Mål och uppdrag

Skolbiblioteken i Markaryds kommun är en trevlig mötesplats med en välkomnande atmosfär för elever av alla åldrar och erbjuder ett uppdaterat, mångsidigt bestånd, adekvata öppettider med bemanning, moderna verktyg och välutbildad personal.

Skolbiblioteken ska:

- a. Skolbiblioteken utför en del av skolans pedagogiska uppdrag med uppgift att stödja elevernas lärande.
- b. Skolbibliotekarien ska arbeta med elevers förhållningssätt på bibliotekskunskap, sociala medier, källkritik och medie- och informationskompetens (MIK).
- c. Skolbibliotekarien ska arbeta för att öka läslust, nyfikenhet och kreativitet hos elever.

Läslust, mediekompetens och nyfikenhet är inte begränsade till skoltid. Skolbiblioteksverksamheten och barnbiblioteksverksamheten på folkbiblioteken anordnar tillsammans aktiviteter och samordnar resurser för gemensamma insatser, t.ex i samband med sommarboken, läslov etc.

4. Insatser för att uppnå målen

Skolbiblioteksverksamheten kan erbjuda olika insatser för att uppnå nämnda mål. Skolbiblioteken och barnbiblioteksverksamheten på folkbiblioteken samarbetar i syfte att maximera utnyttjandet av existerande resurser. Utökade resurser skulle föra med sig fler insatser.

Att bilda ett eller flera skolbiblioteksråd skulle bli en övergripande insats. Skolbiblioteksråden kan utformas på olika sätt men basen ska vara elever från samtliga stadier. Antingen bildas ett råd för hela kommunen eller från ett för varje skola. I skolbiblioteksråden ska elever kunna lyfta tankar och förslag. På detta sätt för eleverna ännu större insyn och möjlighet att påverka skolbibliotekets arbete. Något som går hand i hand med att Barnkonventionen nu blivit svensk lag.

- a. Skolbiblioteken utför en del av skolans pedagogiska uppdrag med uppgift att stödja elevernas lärande:
 - Skolbibliotekarien ska delta i möten och konferenser av olika slag på skolan.
 - Skolbibliotekarien står i ständig dialog med skolledningen och skriver ihop en verksamhetsrapport i slutet av läsåret.
 - Med syftet att utnyttja resurser på bästa sätt ska inköp av medier centraliseras för hela kommunen. Beståndet ska avstämmas bland skolorna, klassuppsättningar ska roteras.
 - Skolbiblioteket ska samarbeta med lärarna i syfte att stödja elever med läs- och skrivsvårigheter, främst genom registrering i Legimus.
 - Skolbiblioteket och dess arbete ska synas i hela skolan med utställningar, affischer, aktiviteter såväl som på sociala medier.

- b. Skolbibliotekarien ska arbeta med elevers förhållningssätt på bibliotekskunskap, sociala medier, källkritik och informations- och mediekompetens (MIK):
 - Förskoleklass: får i början av höstterminen ett förbindelsekort från folkbiblioteken och en biblioteksintroduktion plus gåvobok och diplom.
 - Åk 1: får i början av höstterminen ett skolkort från skolbibliotekspersonalen och en biblioteksintroduktion (CiCo, låneregler, allmänt om utlån, återlämning och hylluppställning).
 - Från åk 2: låna/återlämna självständigt, kunskapen kring bibliotekets boksamlingar ökar för varje år, i slutet av åk 3 bör eleverna förstå alfabetisk ordning samt skillnaden mellan skönlitteratur och fakta.
 - Åk 4: Vi förvissas oss om att våra elever kan hantera bibliotekskatalogen och dess funktioner samt att de kan söka informationer i olika källor. Under vårterminen håller skolbibliotekarien i en lektion om nätvetenskap och sociala medier.
 - Från åk 5: Eleverna ska träna sig regelbundet i att använda, granska och värdera olika typer av källor samt göra en korrekt källförteckning. De ska ha kunskap om olika typer av medier och kunna använda uppslagsverk och fackböcker och söka på nätet och i databaser.

- Under vårterminen får åk 6 en djupgående lektion från skolbibliotekarien om informationssökning och källkritik (sökmotorer och andra källor, sökord, sökkritik, källkritik, källhänvisning etc.).
 - Ettan på gymnasiet: får i början av höstterminen en biblioteksintroduktion (CiCo, låneregler, bibliotekskatalog, allmänt om utlån, återlämning, hylluppställning), har man inte förbindelsekort i kommunen får man skaffa ett.
 - På gymnasiet kan det bokas ett klassbesök av skolbibliotekarien för hjälp med informationssökning, källkritik, sociala medier efter behov.
- c. Skolbibliotekarien ska arbeta för att öka läslust, nyfikenhet och kreativitet hos elever.
- Eleverna kommer regelbundet till skolbiblioteket för att låna och få boktips.
 - Det ska erbjudas ett mångsidigt bestånd som speglar elevernas intresse och behov, det ska finnas skön- och faktalitteratur, lättlästa böcker.
 - Skolbibliotekslokalen ska inbjuda till läsning med bra skyltning, läsplatser, utställningar, boktips och genom olika aktiviteter under hela året, t.ex. Världsbokdagen 23/4, barnboksveckan v. 46 etc.
 - Åk 2: under höstterminen bokprat i folkbiblioteket
 - Åk 4: under vårterminen författarbesök
 - Åk 5: under vårterminen bokprat i folkbiblioteket
 - Åk 7: under vårterminen bokprat i folkbiblioteket
 - Åk 8: under höstterminen författarbesök (inställt tills vidare pga otillräckliga finanser)
 - Bokprat med skolbibliotekarien kan bokas efter behov.

5. Ansvar

Ansvaret i att uppnå nämnda mål ska fördelas på olika aktörer.

Skolbiblioteksassistenterna ansvarar för:

- Håller skolbiblioteket öppet.
- Uppsättning av medier.
- Att lära eleverna och lärarna om skolbiblioteket, öppetiderna, hylluppställning, användandet av CiCo etc.
- Stimulering av elevers läsning genom boktips, högläsning etc.
- Att uppmärksammar jubileer och speciella högtider med utställningar, aktiviteter etc.
- Att vidareutbilda sig genom att delta på utbildningar.

Skolbibliotekarien ansvarar för:

- Inköp av medier i samråd med rektorer och lärare.
- Handledning av biblioteksassistenterna.
- Att lära eleverna och lärarna om skolbiblioteket, öppetiderna, hylluppställning, användandet av CiCo etc.
- Förmedling av litteratur och digitala resurser vid temaarbeten och fördjupning.
- Stimulering av elevers läsning genom bokprat, högläsning etc.
- Att uppmärksamma jubileer och speciella högtider med utställningar, aktiviteter etc.
- Sammankallande till skolbiblioteksråden
- Omvärldsbevaka utvecklingen vad gäller skolbibliotek.
- Att vidareutbilda sig genom att delta på tematiska konferenser, kompetensdagar och nätverksmöten.

Lärarna ansvarar för:

- Att lära sig om skolbiblioteket, öppetiderna, hylluppställning, användandet av CiCo etc.
- Att ge förslag på inköp.
- Att i sin undervisning förbereda och följa upp klassbesök av skolbibliotekarien, biblioteksbesök, bokprat etc.
- Att stimulera eleverna till användandet av skolbibliotekets resurser i skolarbetet.
- Att eleverna uppför sig ordentligt i skolbiblioteket och är rädda om böckerna, att ordningen återställs efter besöket.
- Att hjälpa eleverna välja skolbiblioteksrepresentanter.
- Att informera föräldrarna om skolbiblioteket i undervisningen.

Eleverna ansvarar för:

- Att lära sig om skolbiblioteket, öppetiderna, hylluppställning, användandet av CiCo etc.
- Att vara rädda om böckerna.
- Att skolbiblioteket fungerar som en arbetsplats där man kan få arbetsro.
- Att återställa ordningen efter besöket i skolbiblioteket.
- Att använda skolbibliotekets resurser i skolarbetet.
- Att ge förslag på inköp.
- Att utvalda elever deltar i skolbiblioteksrådet och att övriga kommer med input till sina respektive representanter.

Rektoreorna ansvarar för:

- Att skolbiblioteket och dess arbete förankras med ett positivt tankesätt, att det är en aktiv och värdefull del av skolans undervisningsresurs.
- Att skolbiblioteksfrågor ges utrymme i såväl fortbildning som på konferens- och mötestid samt att skolbiblioteksråd stöttas.
- Att skolbiblioteket erhåller de resurser som eftersöks för att kunna bedriva en fullgod verksamhet kopplat till tidigare nämnda styr- och måldokument.

6. Ytterligare synpunkter

a. Budget:

Skolbiblioteksbudgeten på sammanlagt 35 000 kronor är för låg för att kunna uppnå i handlingsplanen nämnda mål och är dessutom olika i alla skolor. Kostnaderna per elev per läsår varierar beroende på vilken skola eleven går på: från 14 kronor i Markaryds skola, 15 kronor på KCM, 26 kronor i Strömsnässkolan upp till 50 kronor i Timsfors och Traryds skola.

Budgeten har varit oförändrad i flera år på samtliga skolor i kommunen.

För att kunna föryngra, förbättra och utöka beståndet och för att sträva mot likvärdighet för alla elever i kommunen bör budgeten totalt sett höjas och bli mer likvärdig skolorna emellan vad gäller kr/elev.

För att skolbiblioteken ska kunna bedriva en optimal och likvärdig verksamhet bör kommunen ha som mål att minst nå upp till den enligt KB medelkostnaden för fysiska medier på skolbibliotek i Sverige idag: 77 kronor per elev per läsår.

Beräkningsexempel: Timsfors och Traryd (cirka 100 elever): 7 700 kronor, KCM (cirka 320 elever): 24 640 kronor, Strömsnässkolan (cirka 380 elever): 29 260 kronor, Markaryds skola (cirka 700 elever): 53 900 kronor. Sammanlagt: 123 200 kronor.

Kommunens skolbibliotek bör även förses med en separat budgetpost för inköp av biblioteksmaterial. Denna summa, som ligger på cirka 1 500 kr per skola per läsår, som ska vara friställd från mediebudgeten, kan vara centralt utfärdad vilket ger skolbibliotekarien flexibilitet att köpa in material där det behövs som bäst.

b. Böter/avgifter:

Enligt lag ska det vara gratis att låna på bibliotek i Sverige.

Dock får bibliotek ta ut böter och avgifter om tex lånetid ej följs eller om böcker försvinner/går sönder.

I dagsläget finns det inga siffror på hur många böcker som försvinner varje år från skolbiblioteken.

Det finns inte heller böter om en bok lämnas in för sent och i realiteten ingen avgift om en bok förstörs/försvinner.

Det utfärdas en räkning, men det händer ingenting om den inte betalas. Detta är inte en bra signal till låntagaren.

För att öka elevernas värdesättning av biblioteket och dess böcker och för att minska boksvinnet kan eventuellt böter och/eller avgifter vara bra att införa.

Det är ofta nya böcker som försvinner och som måste köpas in på nytt. Detta tär mycket på en redan ansträngd budget.

Därför finns en önskan om att det bör göras en undersökning om antalet försvunna böcker och en utredning om det hade varit till fördel att inför böter och/eller avgifter på skolbiblioteken i Markaryds kommun.